Nijmeegse stichting Toerisme & Derde Wereld kweekt bij toeristen begrip voor gastland

Het Nederlands toerisme naar 'verre', vaak tropische oorden stijgt dit jaar met maar liefst 135 procent. Hagelwitte stranden, wuivende palmbomen een azuurblauwe zee, lage prijzen en (in alle opzichten) dienstwillig personeel lokken de Westeuropeanen naar vreemde kusten. Maar wat maken we daar met zijn allen kapot? Waar horden toeristen de platgetreden paden bewandelen, is het snel gedaan met de culturele eigenheid.

Massatoerisme aanslag op cultuur Derde Wereld

tekening HARRIE WIJNHOVEN

Goedlachse visser staat nu bij de lift

door HANS BOS

NIJMEGEN – Wat resteert nog van het oorspronkelijke Hawaï? Van het ooit zo paradijselijke Thailand, Sri Lanka, Kenya, Turkije of zelfs Mallorca? Is er dan niets heilig op deze wereld?

De Maladiven worden overlopen, de Seychellen platgewalst. In Goa protesteren bezoekers priesters tegen 'nudisme, druggebruik en prostitutie', voornamelijk in de hand gewerkt door de vliegtuigladingen Duitse toeristen en neohippies die wekelijks deze Indiase deelstaat met een bezoek 'vereren'. En ook elders in de wereld vragen steeds meer anti-toeristische actiegroepen zich af of de prijs niet te hoog is.

De 'eenvoudige, gastvrije en goedlachse' autochtoon, die zijn brood verdiende met visvangst, handenarbeid of kleinschalige landbouw is vaak veranderd in een serviele liftboy of een afgestompte schoenpoetser. Een enkele gelukkige heeft het geschopt tot souvenirverkoper of uitbater van een restaurantje. Vrouw en dochter zijn af en toe mannelijke toeristen in bed ter wille. Op een andere manier is het hoofd in luxe, en dus dure toeristencentra niet boven water te houden.

Te gast

Luidt de explosieve groei van het toerisme naar verre landen een periode van nieuw cultureel imperialisme in? Volgens Kees van Teeffelen, directeur (en enig medewerker) van de Stichting Toerisme & Derde Wereld in Nijmegen valt de schade tot op heden nog wel mee. Eén breedgebuikte Westeuropeaan in korte broek betekent nog geen ondergang. Voorlichting aan toeristen die op vakantie een duidelijk afwijkende cultuur willen bezoeken, is in de ogen van Van Teeffelen onontbeerlijk. In een landenserie 'Te Gast In...'probeert de Stichting Toerisme & Derde Wereld een beter beeld te scheppen van het land in kwestie en begrip te kweken voor andere culturele waarden en normen. Tevens tracht de stichting de gevolgen te schetsen van het toerisme voor de bevolking van toeristische bestemmingen in de Derde Wereld. Inmiddels zijn landen-brochures verschenen over India, Indonesië, Egypte, Thailand, Marokko, Mexico, Nepal, Maleisië & Singapore, Turkije en Kenia.

Extra service

De belangstelling voor de boekjes stijgt zienderogen, zelfs bij de touroperators. Waren tot voor kort alleen de organisatoren van 'speciale' reizen geïnteresseerd, ook de grotere broers beschouwen het verschaffen van aanvullende informatie langzaam maar zeker als een extra service in de richting van de klanten. Van Teeffelen: „Grote touroperators vinden ons vaak nog te kritisch. De directeuren zèlf lezen onze brochures graag, maar hun klanten achten ze er (nog) te stom voor. 'Parels voor de zwijnen', zeggen ze dan".

Van Teeffelen, afgestudeerd in de massacommunicatie en een zeer bereisd Azië-ganger, heeft vooral bedenkingen tegen de doorsnee massatoerist, die eist dat ook de platgetreden paden eerst worden geasfalteerd voordat hij deze wenst te betreden. „Toerisme is niet per definitie de doodsteek voor een vreemde cultuur. Onder de oppervlakte blijft veel gespaard. Het is té gemakkelijk om toerisme te beschouwen als cultureel imperialisme. Net alsof 'eenvoudige wilden' zich niet mogen ontwikkelen en naar de tv mogen kijken en in auto's rijden. Het is paternalistisch om te proberen de hele wereld in open-luchtmusea onder te brengen. Culturen kunnen meer hebben dan we verwachten", stelt Van Teeffelen.

Dat blijkt wel in eigen land. De toeristen stromen nog steeds massaal toe, terwijl nog slechts een enkele landgenoot zich voortbeweegt op houten klompen en de zoektocht naar de resterende windmolens enige tijd in beslag kan nemen. En geen Nederlander die daar pijn over in de buik heeft.

Enclaves

Meer moeite heeft Van Teeffelen met grote, ongevraagde toeristische invasies, die een lokale of regionale gemeenschap volkomen kunnen ontwrichten. Het dichtbevolkte Goa, dat geconfronteerd wordt met horden Westeuropese feestvierders is een voorbeeld van een slechte aanpak, terwijl Mexico (Cancun) en Cuba de zaken veel verstandiger aanpakken. Deze landen concentreren het toerisme in enclaves in dun bevolkte gebieden, waardoor de culturele schade uiteindelijk beperkt blijft. Soms moet de lokale bevolking een hoge tol betalen voor de buitenlanders in voor- of achtertuin. Toerisme is bovendien een typisch voorbeeld van 'de waan van de dag'. Op veel plaatsen ter wereld, ooit geroemd vanwege hun ongerepte aantrekkelijkheid, is roofbouw gepleegd. Dan gaan de toeristen naar een nieuwe onbedorven hot-spot om daar de zaak te verzieken.

De overheid in landen van de Derde Wereld weet doorgaans ook niet goed hoe het explosieve massatoerisme in goede banen te leiden. Opgezadeld met torenhoge buitenlandse schulden zien ze de westerse toerist als een aardige melkkoe. Gedwongen door de omstandigheden houdt de overheid zich echter meer bezig met de belangen van de westerse investeerders, vaak grote hotelconcerns, dan met die van de lokale bevolking.

Van Teeffelen: „Het is voornamelijk een kwestie van goede planning om het toerisme naar de Derde Wereld zo soepel mogelijk te laten verlopen. Dan is van toerisme nog heel wat te maken.

Laten we eerlijk blijven, westerse toeristen zijn welkom vanwege hun geld. Toerisme naar de Derde Wereld is en blijft een confrontatie van arm en rijk.

We zijn en blijven echter gasten in een andere manier van leven. Het is in het belang van toerist én lokale bevolking daar oog voor te hebben. Als de toerist in gedrag en kleding enigszins rekening houdt met het gastland, is al een flinke stap gezet op de goede weg. Fatsoensregels liggen zò voor de hand. Een toerist redeneert vaak: ik ben op vakantie, dùs ik mag alles, inclusief wangedrag".

Mensen

Uit Duits onderzoek blijkt dat ongeveer zestig procent van de toeristen zich louter naar tropische oorden begeeft vanwege zon, strand en water. Zij zijn dus cultureel niet direct 'aanspreekbaar'. De overige veertig procent zoekt naar een zinvolle vakantiebesteding. Tot hen wendt de Nijmeegse stichting zich met voorlichting over bestemmingen in de Derde Wereld. Toerisme & Derde Wereld neemt deel in de Europese organisatie 'TEN': Third World Tourism European Net. Dit is weer een onderdeel van de Ecumenical Coalition on Third World Tourism. Deze organisatie tracht vormen van verantwoord toerisme te ontwikkelen, gebaseerd op wederzijds begrip, solidariteit en gelijkwaardigheid.

In de boekjes van Van Teeffelen c.s. wordt weinig of geen aandacht besteed aan bezienswaardigheden. Dat doen andere 'reisgidsen' wel. Van Teeffelen: „Onze brochures vestigen de aandacht op 'de mensen'. Zij hebben de bewuste landen vorm gegeven en zij vormen ook van veel reizen het verrassingselement. Al die bezienswaardigheden liggen vast, de mensen die je ontmoet beslist niet.

Het is te gemakkelijk om de toerist de schuld te geven van alle negatieve ontwikkelingen die met zijn komst gepaard gaan. Goede voorlichting aan de toerist heeft al een zeer positieve invloed op het gedrag. Wat dat betreft moeten de grote touroperators hun klanten niet te laag inschatten.

We kunnen het hedendaagse toerisme niet meer negeren. Wat actiegroepen in de Derde Wereld ook stellen, thuisblijven is geen alternatief. Veel toeristen gaan op reis om elkaar en de bevolking in het gastland te ontmoeten. Moet je die nieuwsgierigheid dan maar de kop indrukken? We kunnen in overleg met de Derde Wereld beter proberen er het beste van te maken".

Toeristische adviezen van de Stichting Toerisme & Derde Wereld:

- Lees niet alleen een reisgids, maar ook een roman over het te bezoeken land. Volg ook het nieuws in de krant.
- Bezoek niet alleen toeristische attracties, maar heb ook oog voor het alledaagse leven.
- Maak gebruik van lokale voorzieningen, zodat ook de plaatselijke bevolking iets aan u kan verdienen.
- Ook al gaat het maar om een paar woorden: leer wat van de taal.
- Afdingen is vaak gebruikelijk, maar ga niet tot het uiterste.
- Verwacht geen speciale privileges; u bent slechts een van de vele toeristen in het land.
- Probeer storend gedrag te voorkomen, vooral als het gaat om kleding en het maken van foto's.
- Vertel liever wat u leuk vindt, dan wat er fout is in het gastland. De mensen weten doorgaans zelf ook wel wat er niet aan deugt.
- Praat niet al te openlijk over 'gevoelige' zaken als politiek of religie.

De landenboekjes van Toerisme & Derde Wereld zijn te verkrijgen bij de meeste reisboekhandels en in de openbare bibliotheek. Ze zijn rechtstreeks te bestellen bij de stichting door per stuk ƒ 7,50 over te maken op giro 2329340, t.n.v. Toerisme & Derde Wereld, postbus 1504, 6501 BM Nijmegen, onder vermelding van aantal én gewenst land.

Jaloers

Bert van Velzen

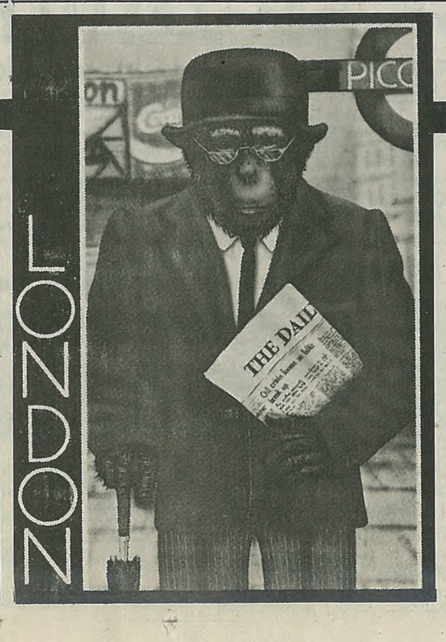

★ Een kaart uit Londen, met de mededeling dat de boot naar huis is gemist vanwege een wielklem in Oxford Street...

Ik wacht al weken op een prentbriefkaart, beplakt met rood papier en zijde, uit China, waar een van mijn vrienden de beest uithangt. Ik heb visioenen waarin hij, door vrolijke Chinese losbollen, op een draagstoel langs de vleespotten van Sjanghai wordt gedragen, terwijl hij wordt toegezongen door een actrice die bekend staat als de Lachende Leeuwerik.

Ik zie hem, als een mandarijn, met handgeklap, zes kruiken wijn tegelijk bestellen van het kostbare merk goudbloesem. Enkele Chinese handelslui, die bij het gokspel hun huis aan hem verloren hebben, drinken vrolijk mee, brengen hem eerbewijzen en noemen hem Gouden Fluit, vanwege zijn boeiende vertellingen over een paradijs in de klei in het land van de Stervende Zon. Dra sluimert hij in een opiumkit, waar hij, volgens het voorschrift van Graham Greene, zoetjes enige dromen heeft onttrokken aan de waterpijp.

Maar wij horen niets van Gouden Fluit. Wat kan daar de reden van zijn? Het gevaar van het afweken van postzegels door kleine, onderbetaalde postbeambten bestaat niet in China, want het verduisteren van waardepapieren van de staat wordt daar met de dood bestraft. Hij is ook geen man die ons kleiparadijs gemakkelijk vergeet, waarin wij, de achterblijvers, met droge keel achter groepjes Italianen aanschuifelen, die uit handige boekjes hebben geleerd waar onze schoonste monumenten staan. Neen, Gouden Fluit is ons stellig niet vergeten. Zo is hij niet. Wij horen niets van hem omdat hij ons met zijn wondere ervaringen de ogen niet wil uitsteken. Hij wil ons niet jaloers maken en als we hem, na behouden terugkeer, vragen hoe het was in China, dan zal hij bescheiden zeggen: 'Nou, gewóón. Er zijn nogal wat Chinezen...'. Hij blijft de eenvoud zelve.

Mijn eigen methode om de gifgroene vlam van de jaloezie niet aan te wakkeren met vrolijke berichten uit exotische landen, is de kommer-en-kwelkaart. Omringd door zes kruiken in een Chinese draagstoel zou ik melden dat ik me al enkele malen had moeten laten ontluizen in speciaal voor dat doel ingerichte stations, die door gemelijke militairen werden beheerd. 'Verder alles goed', zou ik daar aan toevoegen. En thuis zouden ze zeggen: 'Je begrijpt niet wat hij er aan vindt, in dat Chinese gedrang...'.

Ik beveel ook u aan voortaan af te zien van het verzenden van vakantiekaarten met sarrige vragen over de regenval in patatland en grove opschepperijen over het fantastische restaurantje Il Panciolle te Spoleto, waar uitsluitend Italiaanse smulpapen eten en de eigenaar, Signor Oscar Scarabottini, de sterren van de hemel zingt. Schrijf daarentegen dat het regent en dat lapjes van tienduizend lire als ongeduldige trekvogeltjes de hand uitvliegen.

Verzacht het leed der thuisblijvers, door bijvoorbeeld uit Londen een kaartje te zenden (Big Ben bij ondergaande zon, de gevel van een hoogbejaarde pub, de bepruikte Speaker van het Lagerhuis) met de mededeling dat de boot naar huis is gemist door de ongelukkige plaatsing van een wielklem in Oxford Street. Laat uit Kreta horen dat het daar veel te heet is en dat Jaap, na hevige ruzie, bij een Kretenzische weduwe is ingetrokken. Vraag vanuit de Kaapverdische eilanden wie van de familie even een paar duizend gulden kan missen. Schrijf vanuit een luxe buitenhut op het paleisschip Rotterdam dat de kosten van de reis, door zeeziekte en diepschurend heimwee, tot 16.870 gulden beperkt blijven. Laat familie en kennissen weten dat de expeditie naar Antarctica en de Falkland-eilanden, kosten dertig mille, tot koude voeten en een afkeer van schapen heeft geleid. Zeg dat Joop in een kano op de Orinoco zijn zegelring en twee vingers is kwijtgeraakt toen hij een piranha wilde pakken. Maar als u dat niet kunt, blijf dan stil, zoals de Gouden Fluit in China.